

кола знань природи рідного краю, емоційної чутливості, зацікавленості, спостережливості. 3. Однією з провідних умов результативності навчально-виховної роботи з ознайомлення дошкільників з природою є поєднання чуттєвого і раціонального у пізнанні природи, їх оптимального взаємозв'язку. 4. Важливо на основі розуміння пізнавальних можливостей дітей творчо використовувати різноманітну палітру наочних, практичних і словесних методів. 5. Комплексність та варіативність планування роботи з ознайомлення дітей з природою. 6. Індивідуалізація процесу навчання, що реалізується у більш ширшому використанні індивідуальних форм роботи. 7. Відсутність жорсткої адресності щодо віку дітей стосовно визначення змісту ознайомлення з природою, орієнтація на формування у дошкільників досить широкого кола знань про довколишню природу: представників флори і фауни рідного краю, природних явищ, їх взаємозв'язки.

Література

1. Гельвенций К. А. «Об уме» / К. А. Гельвенций. — М., 1938. — 315 с.
2. Гольбах П. А. Избранные произведения: в 2 т. / П. А. Гольбах. — Т. 2. — М., 1963. — 613 с.
3. Гончаренко С. Український педагогічний словник. — Київ: Либідь, 1997. — 376 с.
4. Эстетика: Навч. посіб. / М. П. Колесніков, О. В. Колеснікова, В. О. Лозовой та ін.; За ред. В. О. Лозового. — К.: Юрінком Інтер, 2003. — 208 с. — Бібліогр.: - С. 202–205.
5. Морозова Н. Г. Учителю о познавательном интересе / Н. Г. Морозова. — М.: Знание, 1979. — 46 с.
6. Рубинштейн С. Л. Бытие и сознание / С. Л. Рубинштейн. — М., 1965. — 416 с.
7. Эльконин Д. Б. Психология игры / Д. Б. Эльконин. — 2-е изд. — М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1999. — 360 с.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРИВАТНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ

УДК: 37 (477) «1991 - 2011»

Литвиненко Т. А.

Проаналізовано етапи виникнення і розвитку приватної вищої освіти, її роль і значення в сучасному освітньому просторі України. Вказано на переваги та труднощі у функціонуванні вищих навчальних закладів недержавної форми власності.

Ключові слова: приватні навчальні заклади, періодизація, освіта.

Проанализированы этапы возникновения и развития частного высшего образования, его роль и значение в современном образовательном пространстве Украины. Указано на преимущества и трудности в функционировании высших учебных заведений негосударственности.

Ключевые слова: частные учебные заведения, периодизация, образование.

Stages of occurrence and development of private higher education, its role and value in modern educational space of Ukraine are analysed. It is specified in advantages and difficulties in functioning of higher educational institutions of nonstate pattern of ownership.

Key words: private educational institutions, periodization, education.

Наприкінці ХХ століття українське суспільство стало на шлях демократизації та розвитку ринкової економіки, що спричинило інформаційний бум в усіх ланках суспільного життя, в якому вища освіта стала головним генератором соціального розвитку, ресурсом подолання кризових процесів та поліпшення добробуту громадян. Саме в цей період посіли своє належне місце вищі навчальні заклади недержавної форми власності, які сьогодні отримали державне та суспільне визнання. Їх виникнення зумовлене “об’єктивними факторами, з боку держави – це стало визнанням неспроможності монопольної системи освіти оперативної відповідати на виклики часу, а з боку споживача освітніх послуг – диктувалося появою нового попиту як додаткового так і диференційованого” [1].

Генеza сучасної приватної вищої освіти в Україні пройшла крізь певні стадії, що можуть бути узагальнені і визначені як періоди її розвитку. Крім цього, якісний аспект в означеному процесі помітний в останні роки завдяки входженню України в Болонський процес. І хоча цивілізованість такого входження сприймається неоднозначно науковцями і політиками, втім це безумовно обставина, що потребує уваги з боку дослідників історичного, педагогічного, правового, соціологічного, психологічного та інших спрямувань.

Мета дослідження – показати та проаналізувати періодизацію недержавних навчальних закладів освіти в Україні за часи незалежності (1991-2011 рр.), визначити перспективи розвитку приватного сектору освітянської галузі.

Завдання: оцінити стан розвитку і перспектив діяльності приватних навчальних закладів в Україні:

- дослідити проблеми і перспективи розвитку навчальних закладів в Україні, враховуючи зарубіжний досвід механізму діяльності приватних закладів в освітньому просторі.

Розкриття означеної проблематики має спиратися на сучасні наукові інструменти, засоби дослідження. Зокрема, йдеться про аналіз, синтез, узагальнення та історико-педагогічну інтерпретацію наукової інформації, порівняльно-історичний метод, історико-типологічний метод, які не тільки дають можливість формувати уявлення про приватну освіту, як цілісне явище, а й його організаційну структуру, одиничні особливості. Зокрема, коли мова йде про систему і тип українських приватних вищих навчальних закладів.

Така методологія, водночас допоможе нам в дослідженні, шляхом визначення головних особливостей етапів розвитку означеного типу і системи освіти.

Питання особливості розвитку приватної вищої освіти в Україні вже неодноразово були об’єктом наукових історичних досліджень на етапі першого десятиріччя незалежної України. Так, у 1991-2011 рр. вийшли друком кілька наукових монографій, присвячених проблематиці приватної вищої освіти в

нашій країні: “Актуальні проблеми приватної вищої освіти в Україні” за редакцією С.Медведчука, Я.Романчука, Я.Ханика, І.Якиміва, “Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець XIX – початок XX ст.)” І.Добрянського і В.Постолатія, “Оновлення та реформа вищої школи: приватна вища освіта в Україні у 1991-1996 рр.” Дж.Стетара, “Недержавна вища освіта в Україні: перше десятиліття: історичний нарис” В.Огаренка, “Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі” О.Сидоренка, колективна монографія під загальною редакцією В.Астахової “Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант”, монографія Д.Льюїса, Д.Генделя, О.Дем’янчука “Private Higher Education in transition countries” (“Приватна вища освіта в перехідних країнах”), видана англійською мовою в Києві [2; с. 5].

Про процеси, що відбувалися в освіті України до початку 1996 р., тобто протягом перших п’яти років становлення приватної вищої школи у незалежній Україні, йдеться й у книзі американського політолога, професора Дж.Стетара “Оновлення та реформа вищої школи: приватна вища освіта в Україні у 1991-1996 рр.” [5]. Історичні обставини відродження приватної вищої школи, етапи та суперечливий процес її становлення в умовах незалежної України аналізує у своїй монографії “Недержавна вища освіта в Україні: перше десятиліття: історичний нарис” В.Огаренко [2]. Автор ставив перед собою завдання досягнути процес формування приватної вищої школи “на максимально довгому історичному інтервалі, враховуючи при цьому його передумови і по можливості весь комплекс факторів, що стримували чи стимулювали цей процес”. Джерельною базою праці є різні за походженням документи і свідчення, що надають дослідженню належної аргументованості й переконливості. Дослідник приходять до висновків про те, що демократизація та ринкові перетворення, які розгорнулися в Україні з кінця 80 – початку 90-х років, своїм неминучим наслідком мали комерціалізацію сфери освіти, а відтак – вели до появи вищих навчальних закладів, заснованих на недержавних джерелах фінансування.

Підсумком комплексного дослідження приватної освіти вітчизняними й зарубіжними авторами стала колективна монографія “Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант” (під редакцією В.Астахової) [7].

Українська приватна вища школа в контексті вивчення чинників та умов надання освітніх послуг у Центральній та Східній Європі стала предметом дослідження авторського колективу монографії “Private Higher Education in transition countries” (“Приватна вища освіта в перехідних країнах”) Д.Льюїса, Д.Генделя, О.Дем’янчука [8]. Автори виокремлюють сім типів ВНЗ в залежності від їх профілю, джерел фінансування і місії: громадські університети з центральним урядовим контролем; громадські незалежні університети; приватні неприбуткові університети з громадською підтримкою; приватні неприбуткові університети без громадської підтримки; приватні непрофільні неприбуткові інституції, створені фізичними особами і сім’ями; приватні неприбуткові університети, засновниками яких є корпорації; франчайзингові університети.

Говорячи про тенденції розвитку приватних ВНЗ, автори прогнозують можливе зменшення кількості студентів і зниження іміджу приватних інституцій. Це може статися, на думку авторів монографії, за двох умов: розши-

рення сектора державних ВНЗ та програшу в якості освітніх послуг, що їх надають приватні ВНЗ [8, с.40].

Слід зазначити, що вищенаведені публікації та окремі аналітичні статті науковців з означеного напрямку питань дають змогу вже сьогодні визначити деякі етапи розвитку приватної вищої освіти в Україні. В розвитку приватної освіти на теренах України ми можемо виділити наступні періоди:

1) 1991 — початок 1992 р. — «установчий» — поява перших приватних загальноосвітніх і вищих навчальних закладів;

2) 1992 (друга половина) — 1994 р. — «екстенсивний» — стрімке збільшення чисельності навчальних закладів недержавної власності;

3) 1995—1996 рр. — «інтенсивний» — переломний період в історії приватної освіти, початок її акредитування. Деяке скорочення чисельності закладів приватного сектора освіти. Завершення свосвідного “кількісного етапу”;

4) 1996—1997 рр. — «санкційно-продуктивний» — остаточне утвердження приватними школами та ВНЗ свого права на існування. Державне визнання. Видача першими приватними ВНЗ дипломів, а школами - атестатів державного зразка;

5) 1998—2004 рр. — «стабілізуючий» — період сталого розвитку, набуття авторитету та зосередження уваги на поліпшенні якості навчального процесу, його матеріально-технічного забезпечення. Отримання кращими закладами IV рівня акредитації з окремих спеціальностей та ВНЗ в цілому. Водночас, це і період формування у системі приватної вищої освіти перших спеціалізованих рад із захисту кандидатських і докторських дисертацій, що вперше отримали ліцензію на таку діяльність.

6) 2004-2010 рр. — «експериментальний» — період проведення в державі офіційного експерименту з впровадження вимог щодо Болонського процесу, удосконалення і реформації системи вищої освіти з метою входження України в європейський освітняський простір.

З метою організації проведення педагогічного експерименту щодо запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації було прийнято рішення створити передумови для входження освіти України до єдиного європейського та світового освітнього і наукового простору шляхом впровадження в систему вищої освіти України основних ідей, сформульованих Болонською декларацією 1999. У перелік вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації — учасників педагогічного експерименту, окрім державних установ освіти ввійшли й деякі приватні ВНЗ: Харківський гуманітарний інститут “Народна українська академія”; Київський університет ринкових відносин, Черкаська академія менеджменту, Ялтинський інститут менеджменту. Водночас, було передбачено можливість, що перелік вищих навчальних закладів — учасників педагогічного експерименту може доповнюватися з ініціативи навчального закладу за погодженням з МОН [10; п. 2].

7) 2010 — до наших днів — «постекспериментальний» — період різкого скорочення штатів у вищих навчальних закладах, як результат впливу світової кризи в економіці. Цей етап характеризується переходом реформування системи вищої освіти України в стадію значного скорочення чисельності навчальних установ та зменшення кількості ВНЗ, шляхом укрупнення за регіональ-

ним принципом. Значне зменшення державного замовлення на підготовку фахівців з більшості спеціальностей призвело до суттєвого скорочення потреби фахівців з вищою освітою на ринку праці. Як наслідок цього процесу відбувається спад розвитку в системі приватної вищої освіти.

Отже, як бачимо, в сучасній історії приватної школи відносна стабілізація настала у 1996–1997 рр., коли попри всі перешкоди та труднощі більш-менш визначилися правила їх функціонування:

- умови та норми державного визнання (ліцензування та акредитація);
- відносно, але все ж сформувалася нормативно-правова база;
- одержали атестати та дипломи державного зразка перші випускники;
- відбулося перше працевлаштування випускників приватних вищих навчальних закладів.

З початком “комерціалізації” системи освіти та з отриманням вищими навчальними закладами дозволу на навчання студентів за контрактом суттєво змінилася ситуація з конкурсною напруженістю. Якщо у 1991–1993 рр. позабюджетні ВНЗ набирали, як правило, тих, хто не пройшов за конкурсом у держбюджетні, то у 1993/94 навчальному році значно загострилася боротьба за “свого студента”. Стала динамічнішою профорієнтаційна робота у закладах усіх форм власності. Суттєво вплинуло на розвиток приватних освітніх новоутворень введення жорстких норм щодо матеріальної бази та кадрового потенціалу. Новий ценз перешкодив деяким з них продовжити своє існування. Набула розвитку тенденція об’єднання, злиття. Слід підкреслити, що, пройшовши перше коло і випустивши перших фахівців, приватні вищі навчальні заклади довели своє право на існування.

Попри суперечливість ситуації, яка склалася навколо освітніх новоутворень, необхідно зазначити таке:

1) на кінець 90-х років сформувалася досить значна кількість вищих навчальних закладів позабюджетного фінансування, у стінах яких вищу освіту одержувало понад 10 % студентів України;

2) основні сили освітніх новоутворень згуртувалися у провідних центрах вищої освіти — Києві, Східній та Південній Україні. Їм вдалося за досить короткий час накопичити значний досвід інноваційної діяльності, напрацювати цікаві форми та методи організації навчально-виховного процесу. Все це сприяло більш швидкому і всебічному інтегруванню у світовий освітній простір;

3) вищі навчальні заклади, які отримали акредитацію, створили солідну матеріально-технічну базу і кадровий потенціал, що давало змогу за сприятливих умов розраховувати на їх сталий розвиток і помітний внесок у вирішення державою складних соціально-економічних і політичних проблем;

4) створення приватних ВНЗ ще раз продемонструвало: в умовах переходу до ринкових відносин освіта, як фактор соціальної мобільності та диференціації суспільства, зменшує свою роль, поступово втрачає значення основного каналу соціальних пересувань;

5) на сучасному етапі реформування освіти, зокрема приватної, потребує визначення нової освітньої парадигми, розробки філософських засад, розвиток приватного сектору стає більш актуальним та визначальним.

Література:

1. В.М. Бебик. Освіта в глобальному суспільстві: проблеми і перспективи // Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в

європейський простір вищої освіти., 2009. – С. 18-19. Див. також: Братаніч Б.В., Карцев А.А. Філософські аспекти формування нової парадигми вищої освіти в Україні // Вища освіта в Україні: реалії, тенденції, перспективи розвитку: Тез. міжнар. наук.-практ. конф. - К., 2006. - Ч. 1. - С. 54-56.

2. Огаренко В.М. Недержавна вища освіта в Україні: перше десятиліття: історичний нарис. – Запоріжжя: РПВ “Видавець”, 2000. – 164 с.

3. Медведчук С., Романчук Я., Ханик Я., Якимів І. Актуальні проблеми приватної вищої освіти в Україні. – Л.: Академічний експрес, 1997. – 245 с.

4. Добрянський І.А., Постолатій В.В. Громадська та приватна ініціатива в розвитку освіти України (кінець XIX – початок XX ст.). – Кировоград, 1998. – 148 с.

5. Стетар Дж. Оновлення та реформа вищої школи: приватна вища освіта в Україні у 1991-1996 рр. – К., 1996. – 32 с.

6. Сидоренко О.Л. Приватна вища освіта: шляхи України у світовому вимірі. – Х.: Основа, 2000. – 256 с.

7. Приватная высшая школа в объективе времени: украинский вариант: Монография / Мин-во образования Украины / ХГИ “НУА” // Под общ. ред. В.И.Астаховой. – Х., 2000. – 464 с.

8. Lewis D., Hendel D., Demyanchuk A. Private Higher Education in transition countries (Приватна вища освіта в перехідних країнах). – К.: Видавничий дім “КМ Академія”, 2003. – 98 р.

9. Вища освіта України в умовах трансформації суспільства: стан, проблеми, тенденції розвитку, 1991 – 2006 рр.: Наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; Упоряд.: Л. О. Пономаренко, І. П. Моїсеева, Л. І. Ніколюк, О. С. Микитенко; Наук. ред. П. І. Рогова; Наук. консультант Б. І. Корольов; Бібліогр. ред. Л. О. Пономаренко. – К., 2008. – 487 с.

10. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Наказ Міністерства освіти і науки України. № 48 від 23. 01. 2004 р.

СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ У ШВЕЙЦАРІЇ

УДК: 378
Черток Л.П.

Освіта дорослих є однією із складових європейської програми «Освіта впродовж життя» на 2007-2013 роки. Європейські країни, у тому числі Швейцарія, приділяють цій сфері особливу увагу.

Сучасна система неперервної освіти у Швейцарії є продуктом численних дискусій та обговорювань, започаткованих Міжкантональною Конференцією Керівників Відділів Освіти Дорослих та запропонованих державним органом влади – колунам, кантонам та Конфедерації – у 90-х роках минулого століття.

Федералізм, демократія, поступова децентралізація системи освіти у Швейцарії сприяють ефективному переходу системи освіти дорослих на сучасний рівень у відповідності до економічних та соціальних потреб цієї країни.

Ключові слова: *освіта дорослих, неперервна освіта, Конфедерація, кантон, децентралізація освіти.*